

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 397/2- XVII/3
08.03.2016. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, одржаној 08.03.2016. године – на основу чл. 202. став 1. алинеја 14. и 15. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: УТИЦАЈ АКУЛТУРАЦИЈЕ, ЕТНИЧКОГ ИДЕНТИТЕТА, ПЕРЦИПИРАНЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И МУЛТИПЛЕ ДИСКРЕПАНЦЕ НА МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ И СУБЈЕКТИВНО БЛАГОСТАЊЕ СРПСКИХ ИМИГРАНАТА ПРВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ У КАНАДИ, докторанда мр Весне Вукојевић.

За ментора је одређен проф. др Драган Попадић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/14</u> (број захтева)	
<u>8.03.2016.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Утицај акултурације, етничког идентитета, перципиране дискриминације и мултипле дискрепанце на ментално здравље и субјективно благостање српских имиграната прве генерације у Канади

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ психологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Весна (Петар) Вукојевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Медицински , Београд

Година дипломирања: 1997

Назив магистарске тезе кандидата: _____

Утицај типа породице и вредносних оријентација на емигрирање Срба у Канаду

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: Медицински

Година одбране магистарске тезе: 2008.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 8.03.2016.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Војислав Јелић
--	--

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Весна Вукојевић

Име и презиме ментора: Драган Попадић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Bizumic, B., Duckitt, J., Popadic, D., Dru, V., i Krauss, S. (2009). A cross-cultural investigation into a reconceptualization of ethnocentrism. *European Journal of Social Psychology*, 39:6, 871-899
2. Popadić, D, Pavlović, Z., Plut, D. (2013). Specifičnosti nastavničkih procena izraženosti učeničkog nasilja. *Zbornik za pedagoška istraživanja*, 45(1), 131-149
3. Popadić, D. i Plut, D. (2007). Nasilje u osnovnim školama u Srbiji: oblici i učestalost. *Psihologija*, 2, str. 309-328.
4. Popadić, D., J. Savić i S. Dimitrijević: *Regional Research on Young People: Final report on research conducted in countries and regions of former Yugoslavia*. Beograd, Altera, 2005.
5. Popadić, D.: *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju: UNICEF, 2009

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има

пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

UTICAJ AKULTURACIJE, ETNIČKOG IDENTITETA, PERCIPIRANE DISKRIMINACIJE I MULTIPLE DISKREPANCE NA MENTALNO ZDRAVLJE I SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE SRPSKIH IMIGRANATA PRVE GENERACIJE U KANADI

UVOD

Ovim istraživanjem želimo da doprinesemo boljem razumevanju problema imigracije sa psihološkog aspekta. Ispitivaćemo kako neki od faktora, inače neizbežni u procesu adaptacije imigranata na novu sredinu, utiču na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje.

U većini slučajeva iskustvo imigracije je praćeno akulturacijom ili procesom bihevioralnih, psiholoških i kulturnih promena koje se dešavaju kada imigrant stigne u novu sredinu (1, 2). Za razliku od prethodnih, jednodimenzionalnih teorija akulturacije po kojima se usvajanjem vrednosti nove kulture proporcionalno gube vrednosti stare kulture, po novim teorijama se smatra da imigrant može da usvoji vrednosti, ideje i verovanja novog društva u koje je došao, a u isto vreme da zadrži vrednosti, verovanja i ideje kulture iz koje potiče. Ovaj model se naziva dvodimenzionalni model i njegov osnivač je kanadski psiholog Džon Beri (1, 2). Beri opisuje četiri akulturacione strategije i smatra da je integracija nauspešnija akulturaciona strategija (2). Beri smatra da vrsta akulturacione strategije direktno utiče na mentalno zdravlje imigranata i da je integracija akulturaciona strategija koja rezultira najboljim mentalnim zdravljem. U ovom radu ćemo poći od Berijeve hipoteze i empirijski proveriti da li i kako se vrsta akulturacione strategije reflektuje na mentalno zdravlje srpskih imigranata. Berijev model smatramo naročito adekvatnim za jednu tako izrazito multikulturalnu sredinu kao što je Kanada.

Takodjer, uz pojam imigracije neizbežno ide i pojava diskriminacije imigranata. Iako je Kanada multikulturalno društvo i generalno tolerantna prema novim imigrantima, predrasude i diskriminacija prema imigrantima i dalje postoje. Prema studijama koje su radjene na pripadnicima drugih imigrantskih zajednica, ova diskriminacija direktno utiče i ugrožava mentalno zdravlje imigranata (3, 12).

Bazični postulat teorije multiple diskrepance je da su sreća i zadovoljstvo funkcija percipiranog procepa između onoga što osoba ima i želi, šta relevantni drugi imaju, onoga što je osoba imala u prošlosti i onoga što ima sada (10). Pristup sa stanovišta multiple diskrepance izgleda veoma primenjiv u proučavanju životnog zadovoljstva imigranata, (22). U ovom istraživanju upotrebićemo sledeće evaluativne kriterijume: očekivanja koja su srpski imigranti imali u vreme kada su imigrirali, postignuće rodjaka i prijatelja koji su ostali u Srbiji, postignuće osobe sličnih godina i obrazovanja koja je ostala da živi u Srbiji, postignuće za koje imigranti misle da bi postigli da su ostali u Srbiji, postignuće Kanadjana srednje klase.

Takodjer, želimo da istražimo kako etnički identitet utiče na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata. Sva dosadašnja istraživanja ovog fenomena su pokazala da je etnički identitet od ključnog značaja za mentalno zdravlje (12, 14). Lewin (8) naglašava da individua treba jak osećaj identifikacije sa svojom kulturom i etničkom zajednicom u cilju razvijanja psihičkog blagostanja i ako ovaj fenomen nije dovoljno razvijen to rezultira u samo-mržnji i poricanju vlastitog etničkog identiteta. Etnički identitet i na druge načine doprinosi očuvanju mentalnog zdravlja imigranata. Radovi Kaspereve, Noha i saradnika (12) pokazuju da jak etnički identitet ublažava uticaj diskriminacije na depresiju. Istraživanja Moskovske (11) koja su radjena na

imigrantima filipinskog porekla u Americi su težila da utvrde da li je etnički identitet povezan sa mentalnim zdravljem i da li ublažava stres uzrokovan diskriminacijom. Empirijska studija je utvrdila da je jačina etničkog identiteta bila povezana sa depresivnim simptomima i da su osobe koje su imale čvrsto izgrađen etnički identitet patile od manjeg broja depresivnih simptoma u odnosu na osobe kod kojih je etnički identitet bio slab. Drugim rečima, etnički ponos, etnička uključenost i posvećenost etničkoj grupi ublažava stres uzrokovan rasnom/etničkom diskriminacijom i štiti mentalno zdravlje (11, 12). Toresovo ispitavanje odraslih imigranata latino-američkog porekla (19) je imalo cilj da utvrdi da li svest o vlastitom etničkom identitetu i etnička posvećenost ublažavaju efekat diskriminacije. Utvrdio je da etnička svest povećava simptome psihološkog stresa. S druge strane etnička posvećenost ublažava negativni efekat diskriminacije na mentalno zdravlje. Iz ovoga vidimo da etnički identitet može biti zaštitni faktor, ali i faktor rizika za psihološki stres. Cilj ovog istraživanja je da vidimo koje rezultate ćemo dobiti na uzorku srpskih imigranata.

Doživljaj kontrole vlastitog života je bitan za mentalno zdravlje i psihičko blagostanje (13). Istraživanja su pokazala da je osećaj kontrole koji imigranti imaju nad svojim životom direktno povezan sa njihovim mentalnim zdravljem (17). Naša hipoteza ide u istom pravcu kad su u pitanju srpski imigranti.

U ovom radu baviti ćemo se i jednim veoma apstraktnim fenomenom kao što je subjektivno psihičko blagostanje, tj. sreća. Subjektivno blagostanje je veoma koristan indikator psiholoških posledica imigriranja (21). Ispitivanje subjektivnog blagostanja imigranata će obuhvatiti i ispitivanje zadovoljstva životom i mentalnog zdravlja.

Također je problemu adaptacije i akulturacije adolescenata iz imigrantskih porodica pridavana znatno veća pažnja nego ispitivanju istih procesa kod njihovih roditelja (17). Mi smo naše istraživanje usmerili isključivo na prvu generaciju, jer ona je ta koja je najizloženija akulturacionim problemima i akulturacionom stresu.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Osnovni cilj istraživanja je da se ispita uticaj akulturacionih strategija, etničkog identiteta, percipirane diskriminacije, doživljaja kontrole, multiple diskrepance i samovrednovanja na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

Izvedene iz osnovnih, specifične ciljeve istraživanja možemo svrstati u šest grupa:

Prva grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li različite akulturacione strategije utiču na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

Druga grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li etnički identitet utiče na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

Treća grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li percipirana diskriminacija utiče na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

Četvrta grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li će diskrepanca između onog što imigranti procenjuju da imaju u odnosu na relevante druge i u odnosu na očekivanja koja su imali kada su došli u Kanadu uticati na njihovo mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje.

Peta grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li će doživljaj kontrole nad sopstvenim životom uticati na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

Šesta grupa ciljeva podrazumeva da se ustanovi da li samovrednovanje utiče na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

VARIJABLE ISTRAŽIVANJA

Nezavisne varijable ovog istraživanja biće: 1. akulturaciona strategija; 2. etnički identitet; 3. percipirana diskriminacija; 4. multipla diskrepanca; 5. doživljaj kontrole i 6. samopoštovanje / samovrednovanje.

Zavisne varijable u ovom istraživanju su: 1. mentalno zdravlje i 2. subjektivno blagostanje. Subjektivno blagostanje strukturalno ima dve komponente: a) kognitivnu - zadovoljstvo životom i b) emotivnu - osećaj sreće. U ovom radu ćemo ispitivati obe komponente subjektivnog blagostanja. Također ćemo ispitivati globalni doživljaj sreće.

Kontrolne / pridružene varijable su: pol, godine starosti, bračni status, dužina boravka u Kanadi, uzrast kada je osoba došla u Kanadu, obrazovanje, nivo posla u Srbiji - nivo posla u Kanadi, zaposlenost, prisustvo članova šire porodice u Kanadi i visina prihoda.

GLAVNA HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA

Postoji povezanost između akulturacionih strategija, etničkog identiteta, doživljaja kontrole, samovrednovanja, percipirane diskriminacije i postojanja multiple diskrepance s jedne strane i subjektivnog blagostanja i mentalnog zdravlja s druge strane.

Etnički identitet, percipirana diskriminacija, multipla diskrepanca, doživljaj kontrole i samovrednovanje će biti značajni psihološki prediktori subjektivnog blagostanja i mentalnog zdravlja srpskih imigranata.

SPECIFIČNE HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

1. Pretpostavljamo da postoji povezanost između akulturacionih strategija s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog blagostanja s druge strane. Pretpostavljamo da će ispitanici koji su izabrali integraciju kao akulturacionu strategiju biti mentalno zdraviji, zadovoljniji i srećniji u odnosu na ispitanike koji su izabrali separaciju, asimilaciju ili marginalizaciju. Pretpostavljamo da će ispitanici čija je akulturaciona strategija marginalizacija imati najlošije mentalno zdravlje.

2. Pretpostavljamo da će većina srpskih imigranata izabrati integraciju kao akulturacionu strategiju, u odnosu na separaciju, asimilaciju i marginalizaciju.

3. Postoji prevalencija različitih akulturacionih strategija prema demografskim varijablama kao što su pol, dužina boravka u Kanadi i starost pri dolasku u Kanadu.

3. Pretpostavljamo da postoji pozitivna povezanost između stepena etničkog identiteta s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog blagostanja s druge strane. Očekujemo da će ispitanici sa jačim etničkim identitetom biti mentalno zdraviji, zadovoljniji i srećniji.

4. Pretpostavljamo da postoji negativna povezanost između percipirane diskriminacije i mentalnog zdravlja i subjektivnog blagostanja i da će ispitanici koji su više bili izloženi diskriminaciji biti manje zadovoljniji, manje srećni i imati narušenije mentalno zdravlje.

5. Pretpostavljamo da će u skladu sa teorijom multiple diskrepance, koju je predložio Mikolas, zadovoljstvo srpskih imigranata zavisiti od toga kako procenjuju svoju poziciju u odnosu na relevantne druge: vršnjake koji su ostali u Srbiji, Kanađane srednje klase i druge imigrante srpskog porekla. U skladu sa pomenutom teorijom zadovoljstvo srpskih imigranata će zavistiti i od procene da li bi njihov život bio bolji ili gori da su ostali u Srbiji. Procena će takodjer zavisiti i od diskrepance između života koji su imigranti očekivali i života koji imaju u Kanadi.

6. Pretpostavljamo da postoji pozitivna povezanost između doživljaja kontrole nad sopstvenim životom s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog blagostanja s druge strane. Pretpostavljamo da će ispitanici sa jače izraženim doživljajem kontrole nad svojim životom biti mentalno zdraviji, srećniji i zadovoljniji.

7. Postoji pozitivna povezanost između samopoštovanja s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog blagostanja s druge strane. Očekujemo da će osobe sa višim nivoom samopoštovanja biti mentalno zdravije, zadovoljnije životom i srećnije.

8. Etnički identitet, percipirana diskriminacija, multipla diskrepanca, doživljaj kontrole i samovrednovanje će biti značajni psihološki prediktori subjektivnog blagostanja i mentalnog zdravlja srpskih imigranata. Od nabrojanih varijabli pretpostavljamo da će samovrednovanje i multipla diskrepanca imati najviše uticaja na mentalno zdravlje i sreću srpskih imigranata.

8. Postoji prevalencija različitih akulturacionih strategija prema demografskim varijablama kao što su pol, dužina boravka u Kanadi i starost pri dolasku u Kanadu.

TIP STUDIJE, UZORAK, MESTO I NAČIN ISPITIVANJA

Ovo istraživanje je studija preseka. Istraživanje će se baviti srpskim imigrantima prve generacije koji su stigli u Kanadu u poslednjem talasu imigracije od 1990. godine do danas. Uzorak će se sastojati od 260 ispitanika prve generacije srpskih imigranata, što predstavlja 0.5 % ukupne srpske imigracije u Kanadi. Nemamo podatak o ukupnom broju srpskih imigranata prve generacije u Kanadi.

U prvu generaciju ćemo ubrojiti one srpske imigrante koji nisu rođeni u Kanadi. Ovo istraživanje smo usmerili isključivo na prvu generaciju imigranata jer su oni ti koji su došli samostalno i mnogo su više izloženi akulturacionim problemima, akulturacionom stresu i akulturacionom konfliktu od svojih potomaka tj. druge i treće generacije imigranata.

Ispitivanje će biti sprovedeno u Torontu. Do ispitanika ćemo dolaziti slučajnim odabirom srpskih prezimena u telefonskom imeniku, intervjui će biti zakazivani telefonom i obavljeni kroz direktan razgovor u kućama ispitanika. Drugi način dolaska do ispitanika će biti preko srpskih udruženja (srpski folklor i sportska društva), a razgovor će biti zakazivan i obavljan na isti način. Anketa će se sastojati od 124 pitanja.

PRIMENJENI INSTRUMENTI

Lingvističku akulturaciju ćemo ispitivati BAS skalom (Bidimensional Acculturation Scale) koju su konstruisali Marino i Gamba (9). Ova skala meri dve odvojene dimenzije i daje dva odvojena skora-jedan za orijentisanost ka kulturi porekla, jedan za orijentisanost ka novoj kulturi, a također omogućava podelu ispitanika u četiri akulturacione kategorije Kombinacija oba skora definiše nivo akulturacije ispitanika. Originalna skala ima ukupno 26 ajtema.

Opštu akulturaciju ćemo ispitivati Vankuverskim indeksom akulturacije (Vancouver Aculturation Index) koji smo preuzeli od Rajdera, Alena i Polhussa (16). Skala je petostepena, likertovog tipa i ima dvadeset ajtema.

Etnički identitet ćemo ispitati MEIM (The Multigroup Identity Measure) skalom koju smo preuzeli od Piniya i prilagodili srpskom uzorku (14). Skala ima deset ajtema.

Percipiranu diskriminaciju ćemo ispitivati pomoću petostepene Likertove skale koju smo konstruisali za potrebe ovog istraživanja. Skala ispituje koliko su ispitanici često doživljavali različite situacije diskriminacije zbog toga što su imigranti. Skala ima jedanaest ajtema.

Multiplu diskrepancu ćemo ispitivati skalom koju smo dizajnirali za potrebe ovog istraživanja po uzoru na Mikolasovu skalu multiple diskrepance (10). Skala je konstruisana polazeći od Mikolasove teorije o multiploj diskrepanci. Skala ima pet ajtema.

Doživljaj kontrole nad sopstvenim životom ćemo ispitivati Perlinovom skalom doživljaja kontrole (13). Skala je likertovog tipa i ima sedam ajtema.

Samovrednovanje ćemo ispitivati Rozenbergovom skalom samopoštovanja (15). Ovo je napoznatiji instrument za ispitivanje samopoštovanja. Sastoji se od deset ajtema na koje ispitanici odgovaraju korišćenjem petostepene Likertove skale.

Dve strukturalne komponente psihičkog blagostanja: kognitivnu - zadovoljstvo životom i emotivnu- osećaj sreće ćemo ispitivati zasebnim skalama. **Kognitivnu komponentu** subjektivnog blagostanja (životno zadovoljstvo) ćemo ispitivati pomoću skale životnog zadovoljstva koju smo preuzeli od Dinera (4). Skala je Likertovog tipa i ima pet ajtema. **Emotivnu komponentu** subjektivnog blagostanja ćemo ispitivati skalom pozitivnog i negativnog afekta PANAS (20). Ova skala ispituje balans pozitivnog i negativnog afektivnog iskustva u poslednje četiri nedelje. Za potrebe ovog istraživanja upotrebićemo po 5 ajtema za ispitivanje pozitivnog afekta (zainteresovan, energičan, snažan, odlučan, uzbuđen) i 5 ajtema za ispitivanje negativnog afekta (kriv, uplašen, iznuren, nervozan, iritiran)

Globalni doživljaj sreće ćemo meriti skalom sreće koju smo preuzeli od Ljubomirske i Leperove (8). Skala meri globalnu, subjektivnu procenu da li je osoba srećna ili nije. Skala se sastoji od 4 ajtema, u kojima ispitanici rangiraju svoj nivo sreće.

Mentalno zdravlje ćemo meriti skalom opšteg mentalnog zdravlja (GHQ 12 - General Health Questionnaire) koju smo preuzeli od Goldberga i Viliijamsa (6). Skala meri akutno mentalno zdravlje. Usmerena je na dva glavna područja - nesposobnost da se normalno funkcioniše i pojavu novog i stresnog iskustva. Skala ima dvanaest ajtema.

STATISTIČKA ANALIZA

Ispitivanje pouzdanosti i valjanosti skala – Potrebno je da ispitamo vrednost odabranih skala u izabranoj populaciji. Prvo ćemo uraditi kulturalnu adaptaciju samih skala, a potom ćemo ispitivati različite aspekte njihovih pouzdanosti i valjanosti. U tu svrhu korist ćemo Kronbahov koeficijent alfa.

Deskriptivna statistika – U zavisnosti od skale merenja korist ćemo odgovarajuće mere centralne tendencije i mere varijabiliteta (aritmetička sredina i standardna devijacija). Pirsonov koeficijent korelacije ćemo izracunati za sve varijable sa ciljem da utvrdimo da li etnički identitet, samovrednovanje, percipirana diskriminacija, doživljaj kontrole i multipla diskrepanca (NV) koreliraju sa mentalnim zdravljem i psihičkim blagostanjem (ZV) merenim kroz globalni doživljaj sreće, životno zadovoljstvo i pozitivne i negativne emocije i koja je jačina korelacije između ovih varijabli.

Ispitivanje razlika – Skorovi svake skale će se porediti u odnosu na kontrolne / pridružene varijable. U zavisnosti od kontrolnih varijabli analize razlika će se uraditi korišćenjem t-testa u slučaju kada su dve kategorije u pitanju ili ANOVA kada je više kategorija u pitanju.

Regresioni model – Kako je naša generalna hipoteza u obliku regresionog modela upotrebićemo više multivarijantnih linearnih regresija u kojima će zavisne varijable biti povezivane sa nezavisnim bez i uz prisustvo kontrolnih / pridruženih varijabli.

ORIGINALNI NAUČNI DOPRINOS OVOG ISTRAŽIVANJA

Ako uzmemo u obzir da je u poslednjem valu srpskog emigriranja, Kanada jedna od najzastupljenijih imigrantskih zemalja, i da je srpska imigracija u Kanadi neopravdano zapostavljena u istraživanjima svih naučnih disciplina, nameće se goruća potreba naučnog bavljenja Srbima u Kanadi. Najpribližnije istraživanje uradjeno do sada je rad o akulturaciji izbeglica iz bivše Jugoslavije (5). Činjenica da niko do sada nije ispitivao problem sa kojima se suočavaju Srbi u Kanadi, naučno opravdava i predstavlja originalni doprinos ovog rada. Ovaj rad također doprinosi boljem razumevanju subjektivnog psihičkog blagostanja srpskih imigranata. Unatoč rastućoj polularnosti ispitivanja sreće u psihologiji, na globalnom nivou mali je broj studija koje se bave ispitivanjem sreće imigranata.

U ovom radu smo se opredelili za noviji dvodimenzionalni model, koji predstavlja mnogo sveobuhvatnije gledanje na akulturaciju, u čemu takodje vidimo originalni doprinos ovog rada.

U kontekstu ispitivanja psihičkog blagostanja u ovoj studiji korištene su unikatne varijable poput multiple diskrepance i osećaja kontrole koje nisu često upotrebljavne u drugim istraživanjima.

Pored toga, u dosadašnjoj svetskoj literaturi veliki broj radova je posvećen ispitivanju uticaja akulturacionih problema i problema percipirane diskriminacije kod imigranta koji su "vidljive manjine" dok je broj radova koji ispituju psihološke aspekte imigracije kod imigranata koji ne spadaju u "vidljive manjine" izuzetno mali. U tom smislu rezultati ovog našeg istraživanja će imati mnogo veći naučni doprinos.

LITERATURA:

1. Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 5-34.

2. Berry, J.W., & Sam, D., (1996). Acculturation and adaptation. In J.W. Berry. M.H. Segall. &C. Kagitcibasi (Eds.). *Handbook of Cross-Cultural Psychology. Vol. 3. Social Behavior and Applications*. Boston: Allyn & Bacon.
3. Beiser, M., & Hou, F. (2006). Ethnic identity, resettlement stress and depressive affect among Southeast Asian refugees in Canada. *Social Science & Medicine*, 63, 137-150.
4. Diener, E., R. A., Larsen, R. J.,& Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
5. Djuraskovic, I., Arthur, N. (2009). The Acculturation of former Yugoslavian refugees. *Canadian Journal of Counselling / Revue canadienne de counseling* /, Vol. 43(1), 18-34
6. Golderberg, D., Williams P: A. User's guide to the general health questionnaire. Windsor, UK: NFER-Nelson 1988.
7. Lewin, K. (1948). *Resolving Social Conflicts*. New York: Harper.
8. Lyubomirski, S. , Lepper, H. S. (1999). A measure of subjective happiness: preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Research*, 46,137 -155.
9. Marin, G., Gamba J.R. (1996). A New Measurement of Acculturation for Hispanics: The Bidimensional Acculturation Scale for Hispanics (BAS). *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*,18, 297-316.
10. Michalos, A. C. (1985): Multiple discrepancy theory. *Social Indicators Research*, 16, 347 -413.
11. Mossakowski, K.N.(2003). Coping with perceived discrimination: does ethnic identity protect mental health? *Journal of Health and social Behaviour*,44,18 -31.
12. Noh, S., Kaspar, V., & Wickrama, K.A.S. (2007) Perceived discrimination and depression: Moderating effects of coping, acculturation, and ethnic support. *American Journal of Public Health*, 93, 232-38.
13. Pearlin, L. I., & Schooler, C. (1978). The structure of coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19, 2-21.
14. Phinney, J. S. (1992). The multigroup ethnic identity measure: A new scale for use with adolescents and young adults from diverse groups. *Journal of Adolescent Research*, 7, 156-176.
15. Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: University Press.
16. Ryder, A.G., Alden, L.E., & Paulhus, D.L. (2000). Is acculturation unidimensional or bidimensional?: A head-to-head comparison in the prediction of personality, self-identity, and adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 49-65.
17. Sam, D.L.(1998) . Predicting life satisfaction among adolescents from immigrant families in Norway. *Ethnic Health*. ;3(1-2):5-18.

18. Shin, H.S., Han, H., Kim, M. (2007) : Predictors of psychological well-being amongst Korean immigrants to the United States. *International Journal of Nursing Studies*. 44, 415 - 426.
19. Toress, L., Yznaga, D., Moore, K.M. (2011). Discrimination and Latino Psychological Distress: The Moderating Role of Ethnic Identity Exploration and Commitment. *American Journal of Orthopshiatry*, 81,526-534.
20. Watson, D., Clark, L.A. , Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1063-1070.
21. Verkuyten, M., Nekuee, S., (2004), "Subjective Well-Being, Discrimination and Cultural Conflict: Iranians Living in The Netherlands", *Social Indicators Research* 47, 281–306.
22. Vorha, N.(2000). Life Satisfaction of Indian immigrants in Canada. *Psychology and Developing Societies*,12, 109 -138.

NAUČNO-NASTAVNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRADU

**Referat o kvalifikovanosti kandidata
i podobnosti predložene teme za doktorsku disertaciju**

Tema: Uticaj akulturacije, etničkog identiteta, percipirane diskriminacije i multiple diskrepance na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi

Mentor:

Prof. dr Dragan Popadić

Doktorand:

mr Vesna Vukojević

1. Osnovni podaci o kandidatu

Vesna Vukojević je rođena 1968. godine. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Beogradu, na Odseku za psihologiju 1993. godine u oblasti psihologije međuljudskih odnosa sa temom "Vrednosne orijentacija osoba sklonih demokratiji i antidemokratiji".

Prvi posao psihologa obavljala je u Domu zdravlja Obrenovac gde je radila u Razvojnom savetovalištu. Potom se zapošljava u Gradskom centru za socijalni rad gde radi u stručnom timu za zaštitu dece sa poremećajima u ponašanju i sa porodicama sa poremećenim porodičnim odnosima. U isto vreme završava edukaciju iz sistemske porodične psihoterapije na Institutu za mentalno zdravlje. Magistarske studije je upisala na Medicinskom fakultetu 2008. godine.

1999. godine emigrira u Kanadu. U Torontu je nekoliko godina radila kao asistent istraživač na projektu "Toronto - psihološka studija o mladima" koji se bavi izučavanjem psihičkih problema adolescenata imigranata druge generacije iz pet etničkih grupa.

Od samog početka života u imigraciji interesuje se za oblast kros-kulturalne psihologije, posebno za psihološke probleme srpske imigracije, te ovu problematiku obrađuje u svojoj magistarskoj tezi pod nazivom "Uticaj vrednosnih orijentacija i tipa porodice na emigraciju Srba u Kanadu". Rad je objavljen u Časopisu za filozofiju, društvene nauke i političku kritiku.

Trenutno radi u Torontu u oblasti zaštite mentalnog zdravlja gde koordinira i organizuje kontinuiranu i integrisanu brigu u zajednici za osobe sa psihotičnim poremećajima i bolestima zavisnosti. Radi na sprovođenju terapijskog plana za teško mentalno bolesne, kao i na prevenciji na području mentalnog zdravlja. U Torontu je završila edukaciju iz kognitivno-bihevioralne terapije.

2. Predmet i cilj rada

Migracije stanovništva su univerzalna pojava u ljudskim društvima. Govoreći o našem kontekstu, zabeleženi su brojni talasi migracija od kojih je naročito veliki bio onaj 90-tih godina, a jedan pravac migracije vodio je u Kanadu. Prema nekim procenama, u Kanadi ima oko 80.000 imigranata iz Srbije.

Kako kandidatkinja u obrazloženju teme ističe, i pored velikog talasa emigriranja iz Srbije u Kanadu, problemi sa kojima se suočavaju Srbi u Kanadi do sada nisu bili predmet izučavanja. I sama jedna od predstavnika srpskih migranata u Kanadi, kandidatkinja Vesna Vukojević predlaže istraživanje kojim bi doprinela boljem razumevanju problema imigracije sa psihološkog aspekta.

Iskustvo imigracije praćeno je nizom bihejvioralnih, psiholoških i kulturnih promena koje se dešavaju kada imigrant stigne u novu sredinu, a koji se označavaju terminom akulturacija. U istraživanju bi se najpre ustanovile različite akulturacione strategije i njihova zastupljenost među srpskim migrantima. Sledeći cilj bi bio da se utvrdi povezanost akulturacione strategije sa mentalnim zdravljem i subjektivnim blagostanjem. Sem uticaja akulturacione strategije, kandidatkinja namerava da ispita i uticaj čitavog niza personalnih, sociopsiholoških i demografskih varijabli na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje, i većina tih varijabli je nabrojana u predloženom nazivu rada.

Status zavisnih varijabli u ovom istraživanju imaju varijable mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje. Subjektivno blagostanje strukturalno ima dve komponente: a) kognitivnu - zadovoljstvo životom i b) emotivnu - osećaj sreće. U radu će se ispitivati obe komponente subjektivnog blagostanja, kao i globalni doživljaj sreće. Mentalno zdravlje je složena varijabla koja će se u ovom istraživanju odnositi na dva glavna područja - nesposobnost da se normalno funkcioniše i pojavu novog i stresnog iskustva.

Umesto jednodimenzionalnih modela akulturacije po kojima se usvajanjem vrednosti nove kulture proporcionalno gube vrednosti stare kulture, kandidatkinja polazi od dvodimenzionalnog modela čiji je autor kanadski psiholog Džon Beri (1, 2), po kojem imigrant može da usvoji vrednosti, ideje i verovanja novog društva u koje je došao, a u isto vreme da zadrži vrednosti, verovanja i ideje kulture iz koje potiče.

Sem strategije akulturacije, i izraženost etničkog identiteta predstavlja faktor čiji uticaj na mentalno zdravlje imigranata zaslužuje veliku pažnju. Kandidatkinja značaj ove varijable potkrepljuje u svom obrazloženju teze nizom istraživanja koji pokazuju da etički identitet doprinosi mentalnom zdravlju imigranata. Tako, radovi Kaspereve, Noha i saradnika (12) pokazuju da jak etnički identitet ublažava uticaj diskriminacije na depresiju, a istraživanja Moskovske (11) koja su rađena na imigrantima filipinskog porekla u Americi su utvrdila da je jačina etničkog identiteta bila povezana sa depresivnim simptomima i da su osobe koje su imale čvrsto izgrađen etnički identitet patile od manjeg broja depresivnih simptoma u odnosu na osobe kod kojih je etnički identitet bio slab. Drugim rečima, etnički ponos, etnička uključenost i posvećenost etničkoj grupi ublažava stres uzrokovan rasnom/etničkom diskriminacijom i štiti mentalno zdravlje (11, 12). S druge strane, Toresovo ispitivanje odraslih imigranata latino-američkog porekla (19) pokazalo je da etnička svest povećava simptome psihološkog stresa. Dakle, etnički identit može biti zaštitni faktor, ali i faktor rizika za psihološki stres. Dosadašnja istraživanja rađena su na imigrantima različitog etničkog porekla, a cilj predloženog istraživanja je se dobijena slika uporedi sa nalazima koji bi se dobili na uzorku srpskih imigranata.

Jedna od varijabli čiji uticaj namerava da se ispita je i multipla diskrepanca. Pod njom se u ovom radu misli na opaženu diskrepancu koja postoji između onoga što osoba ima i želi s jedne strane, i onoga šta relevantni drugi imaju, onoga što je osoba imala u prošlosti i onoga što ima sada s druge strane (10). Bazični postulat teorije multiple diskrepance je da su sreća i zadovoljstvo

funkcija multiplih diskrepanci koje osoba opaža (22). U ovom istraživanju upotrebiće se sledeći evaluativni kriterijumi: očekivanja koja su srpski imigranti imali u vreme kada su imigrirali, postignuće rođaka i prijatelja koji su ostali u Srbiji, postignuće osobe sličnih godina i obrazovanja koja je ostala da živi u Srbiji, postignuće za koje imigranti misle da bi postigli da su ostali u Srbiji, postignuće Kanađana srednje klase.

Varijabla koja može da ima značajan uticaj na subjektivno blagostanje imigranata i čiji uticaj će se takođe ispitati je stepen izloženosti diskriminaciji u novoj sredini.

Kontrolne varijable u ovom istraživanju će biti pol, godine starosti, bračni status, dužina boravka u Kanadi, uzrast kada je osoba došla u Kanadu, obrazovanje, nivo posla u Srbiji - nivo posla u Kanadi, zaposlenost, prisustvo članova šire porodice u Kanadi i visina prihoda.

Istraživanje će se baviti srpskim imigrantima prve generacije (dakle, onih koji nisu rođeni u Kanadi) koji su stigli u Kanadu u poslednjem talasu imigracije od 1990. godine do danas a za koje se opravdano pretpostavlja da su mnogo više izloženi akulturacionim problemima, akulturacionom stresu i akulturacionom konfliktu od svojih potomaka tj. druge i treće generacije imigranata.

Uzorak će sačinjavati 260 ispitanika prve generacije srpskih imigranata, sto predstavlja 0.5 % ukupne srpske imigracije u Kanadi. Ispitivanje će biti sprovedeno u Torontu. Do ispitanika će se dolaziti slučajnim odabirom srpskih prezimena u telefonskom imeniku, intervjui će biti zakazivani telefonom i obavljeni kroz direktan razgovor u kućama ispitanika. Drugi način dolaska do ispitanika će biti preko srpskih udruženja (srpski folklor i sportska društva), a razgovor će biti zakazivan i obavljan na isti način.

3. Opis sadržaja (strukture po poglavljima) disertacije

Disertacija će imati pet poglavlja: 1. uvod, 2. teorijski okvir istraživanja, 3. predmet i osnovni ciljevi istraživanja, 4. metodologija, 5. rezultati i interpretacija i diskusija.

Unutar teorijskog okvira rada, kandidatkinja će detaljno prikazati osnovne koncepte, teorije i empirijska istraživanja od kojih je pošla u pripremi istraživanja i koji će biti ključni prilikom interpretacije dobijenih rezultata. Biće detaljno obrađene sledeće teme : akulturacija imigranata, etnički identitet, percipirana diskriminacija, samovrednovanje, doživljaj kontrole, teorija multiple diskrepance, mentalno zdravlje imigranata, subjektivno psihičko blagostanje.

Druga celina rada odnosiće se empirijsko istraživanje i sadržaće hipotetsko-metodološki okvir istraživanja. U njemu će biti sistematski izloženi najpre predmet i osnovni ciljevi istraživanja, a zatim varijable, hipoteze, uzorak, procedura ispitivanja, instrumenti, statistički postupci. Rezultati će biti sistematski prikazani i interpretirani u skladu sa polaznim teorijskim postavkama i hipotezama, nakon čega će slediti diskusija rezultata i zaključak. Na kraju rada će biti priložene reference, dodatne tabele i korišćeni instrumenti.

4. Osnovne hipoteze od kojih će se polaziti u istraživanju

Polazeći od opšte pretpostavke da će mentalno zdravlje i psihičko blagostanje imigranata biti pod uticajem merenih psiholoških i sociodemografskih karakteristika, kandidatkinja je postavile sledeće specifične hipoteze:

1. Postoji pozitivna povezanost između akulturacione strategije s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog psihičkog blagostanja s druge strane. Ispitanici koji su izabrali integraciju kao akulturacionu strategiju u odnosu na ispitanike koji su izabrali separaciju, asimilaciju ili

marginalizaciju biće mentalno zdraviji i srećniji, dok će ispitanici čija je akulturaciona strategija marginalizacija imati najlošije mentalno zdravlje.

2. Većina srpskih imigranata će izabrati integraciju kao akulturacionu strategiju, u odnosu na separaciju, asimilaciju i marginalizaciju.

3. Postoji pozitivna povezanost između izraženosti etničkog identiteta s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog psihičkog blagostanja s druge strane. Ispitanici sa izraženijim etničkim identitetom biće mentalno zdraviji i srećniji.

4. Postoji povezanost između percipirane diskriminacije i mentalnog zdravlja i subjektivnog psihičkog blagostanja. Ispitanici koji su više bili izloženi diskriminaciji biće manje srećni i imati narušenije mentalno zdravlje.

5. U skladu sa teorijom multiple diskrepance, pretpostavlja se da će zadovoljstvo srpskih imigranata zavisi od toga kako procenjuju svoju poziciju u odnosu na relativne druge: ljude istih godina i obrazovanja koji su ostali u Srbiji, Kanađane srednje klase, druge imigrante srpskog porekla koji su u isto vreme imigrirali u Kanadu. U skladu sa pomenutom teorijom zadovoljstvo srpskih imigranata će zavisi i od procene da li bi njihov život bio bolji ili gori da su ostali u Srbiji. Zadovoljstvo će takođe zavisi i od diskrepance između života koji su imigranti očekivali i života koji imaju u Kanadi.

7. Postoji pozitivna povezanost između doživljaja kontrole nad sopstvenim životom s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog psihičkog blagostanja s druge strane. Ispitanici sa jače izraženim doživljajem kontrole nad svojim životom biće mentalno zdraviji i srećniji.

8. Postoji pozitivna povezanost između samopoštovanja s jedne strane i mentalnog zdravlja i subjektivnog psihičkog blagostanja s druge strane. Osobe sa višim nivoom samopoštovanja biće mentalno zdravije i srećnije.

9. Postoji prevalencija različitih akulturacionih strategija prema nekim demografskim varijablama kao što su pol, dužina boravka u Kanadi i starost pri dolasku u Kanadu.

10. Ispitivane nezavisne i demografske varijable biće značajni psihološki prediktori sve tri komponente subjektivnog psihičkog blagostanja kao i mentalnog zdravlja.

5. Metode koje će se u istraživanju primeniti

Istraživanje će biti neeksperimentalnog tipa. Podaci će se prikupljati standardizovanim intervjuom ili putem pismeno zadanih upitnika. Biće primenjeni sledeći instrumenti:

Lingvistička akulturacija će se ispitivati BAS skalom (Bidimensional Acculturation Scale) koju su konstruisali Marino i Gamba (9). Ova skala meri dve odvojene dimenzije i daje dva odvojena skora - jedan za orijentisanost ka kulturi porekla, drugi za orijentisanost ka novoj kulturi, a njihova kombinacija omogućava podelu ispitanika u četiri akulturacione kategorije

Opšta akulturacija će se ispitivati Vankuverskim indeksom akulturacije (Vancouver Acculturation Index) preuzetim od Rajdera, Alena i Polhussa (16).

Etnički identitet se ispituje MEIM (The Multigroup Identity Measure) skalom preuzetom od Pinija i prilagođenom srpskom uzorku (14).

Percipirana diskriminacija se ispituje pomoću petostepene Likertove skale konstruisane za potrebe ovog istraživanja. Skala ispituje koliko su ispitanici često doživljavali različite situacije diskriminacije zbog toga što su imigranti.

Multipla diskrepanca će se meriti skalom posebno konstruisanom za potrebe ovog istraživanja po uzoru na Mikolasovu skalu (10). Skala je konstruisana polazeći od Mikolasove teorije o multiploj diskrepanci.

Doživljaj kontrole nad sopstvenim životom se ispituje Perlinovom skalom doživljaja kontrole (13).

Samovrednovanje će se meriti Rozenbergovom skalom samopoštovanja (15).

Dve strukturalne komponente psihičkog blagostanja: kognitivna - zadovoljstvo životom i emotivna - osećaj sreće ispitivaće se zasebnim skalama. **Kognitivna komponenta** subjektivnog blagostanja (životno zadovoljstvo) će se ispitivati pomoću skale životnog zadovoljstva preuzete od Dinera (4).

Za merenje **emotivne komponente** subjektivnog blagostanja koristiće se skala pozitivnog i negativnog afekta PANAS (20). Ova skala ispituje balans pozitivnog i negativnog afektivnog iskustva u poslednje četiri nedelje. Za potrebe ovog istraživanja upotrebiće se po 5 ajtema za ispitivanje pozitivnog afekta (zainteresovan, energičan, snažan, odlučan, uzbuđen) i 5 ajtema za ispitivanje negativnog afekta (kriv, uplašen, iznuren, nervozan, iritiran).

Globalni doživljaj sreće će se meriti skalom sreće preuzetom od Ljubomirske i Leperove (8).

Skala meri globalnu, subjektivnu procenu da li je osoba srećna ili nije.

Mentalno zdravlje će se meriti skalom opšteg mentalnog zdravlja (GHQ 12 - General Health Questionnaire) preuzetom od Goldberga i Vilijamsa (6). Skala meri akutno mentalno zdravlje i usmerena je na dva glavna područja - nesposobnost da se normalno funkcioniše i pojavu novog i stresnog iskustva.

Zadavanju samih skala prethodiće njihova kulturna adaptacija, a pre analize dobijenih rezultata ispitaće se njihove psihometrijske karakteristike.

Statistička obrada podataka uključuje deskriptivnu statistiku korišćenih mera. Razlike među grupama će se utvrđivati korišćenjem t-testa u slučaju kada su dve kategorije u pitanju ili ANOVA kada je više kategorija u pitanju. Međusobni relativni doprinos ispitivanih zavisnih varijabli ispitaće se pomoću više multivarijantnih linearnih regresija u kojima će zavisne varijable biti povezivane sa nezavisnim bez i uz prisustvo kontrolnih / pridruženih varijabli.

6. Očekivani rezultati i naučni doprinos

Rezultati bi trebalo da osvetle sa kojim problemima se suočavaju Srbi koji emigriraju u Kanadu i koji socijalno psihološki, personalni i sociodemografski faktori pozitivno a koji negativno utiču na proces akulturacije. Rezultati će, naravno, predstavljati značajan naučni doprinos i u razumevanju procesa akulturacije i imigracije uopšte, a posebno one koja ne spada u tzv. "vidljivu manjinu".

Dvodimenzionalni model od kojeg se polazi je relativno nov i pruža sveobuhvatniji uvid u proces akulturacije. Sem toga, u grupu varijabli kojima se ispituje povezanost sa psihičkim blagostanjem uključene su varijable, poput multiple diskrepance i osećaja kontrole, koje su do sada retko korišćene u sličnim ispitivanjima. Dobijeni nalazi mogu poslužiti da se problemi na koje nailaze imigranti iz Srbije lakše prepoznaju i otklone.

7. Zaključak

Na osnovu analize predloženog nacrtu doktorske teze i uvida u biografiju i bibliografiju kandidatkinje, Komisija zaključuje: (a) da je predložena tema doktorske disertacije visoko relevantna, (b) da predloženi rad ima značajne i teorijske i praktične implikacije, i (c) da kandidatkinja ima sve neophodne kapacitete da na uspešan način realizuje predloženi nacrt.

Imajući sve ovo u vidu, Komisija predlaže Nastavno-naučnom Veću da kandidatkinji mr Vesni Vukojević odobri rad na izradi doktorske disertacije pod nazivom „Uticaj akulturacije, etničkog identiteta, percipirane diskriminacije i multiple diskrepance na mentalno zdravlje i subjektivno blagostanje srpskih imigranata prve generacije u Kanadi“.

Beograd, 15.10. 2015. godine

Komisija:

dr Dragan Popadić, redovni profesor
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Zorica Kuburić, redovni profesor
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

dr Zoran Pavlović, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu